

АНАЛИЗА БИЛАНСА

Додатак „Народном Благостању“

БРОЈ 4

БЕОГРАД, 25 ЈАНУАР 1941. ГОД.

ГОДИНА XIII

Садржај:

Државна хипотекарна банка

ДРЖАВНА ХИПОТЕКАРНА БАНКА

I. SJAJNA EKSPEDITIVNOST

Januara 10 t. g. bili su završni računi Državne hipotekarne banke prošli ceo put formalnosti da postanu definitivni. To znači da su već 5 januara morali biti gotovi u knjigovodstvu, a to je redak primer u istoriji bilansiranja i kod mnogo manjih poduzeća, a Državna hipotekarna banka je po obimu i obrtu najveća u zemlji. Kad smo ugledali na stolu završne račune Državne hipotekarne banke i setili se pri tome da najveći broj naših službenih i poluslužbenih ustanova, obaveznih na javno polaganje računa ili na objavljivanje izveštaja o svome radu, to čine tek novembra i decembra iduće godine, a da Državna hipotekarna banka malo meseca docnije to čini za sledeću godinu, morala nas je obuzeti seta. Jer samo jedan razlog može biti objašnjenje da neke naše najveće novčane ustanove sa Državnom hipotekarnom bankom na čelu podnose svoje račune za tekuću godinu prva tri meseca iduće godine, dok niz drugih čini to sedam do osam meseca docnije. Zato ima samo jedno objašnjenje, ono leži u popuštanju savesnosti.

Godinama smo otvarali novu seriju analiza bilansa naših vodećih poduzeća bilansima triju srednjih beogradskih banaka. Zbog toga držimo da je vrlo važno da napomenemo da serije analize bilansa za 1941 godinu otvorimo analizom našeg najvećeg zavoda, obaveznog na javno polaganje računa, Državne hipotekarne banke.

Ova ekspeditivnost u izradi završnih računa je u isto vreme svedočanstvo o tome da je knjigovodstvo bančino neobično ažurno.

Rad na bilansu ne bi mogao da počne prvoga, ako ne bi već 31 decembra sve knjige bile abštimovane. Tek se na osnovu toga stanja može da počne rad na bilansu koji i sam traži izvesno vreme. Nisu u pitanju samo knjige, već i inventar, a on se ne može da završi pre 31 decembra po podne.

Bez dobrog osoblja knjigovodstvo ne bi moglo da tuče ovaj rekord, ali ima dobrog knjigovodstvenog personala i u drugim ustanovama, pa se ipak ne tuče rekord. Uzrok leži u činjenici da gospodareve oči konja hrane. Izvođenje tehničkih radova, — a knjigovodstvo je tehnička operacija par ekselans — ne može se da zamisli bez vodstva.

Jedna od naročito srećnih okolnosti Državne hipotekarne banke je činjenica, da se na njezinom čelu nalazi čovek koji se u njoj formirao i koji je preturio njezine arhive i studirao sve što je o njoj napisano, proučavao njezino razviće i jednom delu toga materijala dao oblik knjige, kao što je poznato. Kod nas je u poslednje vreme uzelo maha nipođaštavanje stručnosti, na najvažnije položaje dovode se ljudi, koji nemaju nikakve stručne spreme za dotični posao. Na čelu

Državne hipotekarne banke nalazi se čovek, g. d-r Glomazić, koji je posle kratkog službovanja u Ministarstvu finansija prešao u banku i tu proveo ceo svoj vek. On poznaje do tančina teoriju bankarstva a specijalno poslova kojima se bavi Državna hipotekarna banka, kao i njezinu strukturu i manipulaciju. To je jedan od uzroka uspešnog delovanja Državne hipotekarne banke. On je objektivne prirode drugi je subjektivne i leži u karakteru g. d-r Glomazića. Iz privrednih krugova čuju se već nekoliko godina žalbe, kako se više ne mogu da nađu u svojim kancelarijama u kancelarisko vreme šefovi pojedinih važnih ureda, jer se nalaze stalno u to doba u drugim uredima na sednicama i konferencijama. To je postao vrlo aktuelan problem kod nas o kome će se morati u najkraćem vremenu ozbiljno da razmisli. Upravnik Državne hipotekarne banke je gotovo jedini na vodećem položaju, koji ceo dan sedi u svojoj kancelariji i radi i misli samo o poslu za koji je naimenovan, kao i u poslu poduzeća u kojima je zainteresovana Državna hipotekarna banka. Ma u koje doba da dođete u banku, zatećete upravnika na poslu.

Sve je to urodilo obilnim plodom za Državnu hipotekarnu banku. Mi smo već pisali o tome da je već 1885 godine bio slučaj da država nije mogla dobiti kredit na strani, a da ga je dobila Državna hipotekarna banka, tada Uprava fondova. Već je više od pola veka kako Državna Hipotekarna banka ima važnu ulogu u našem privrednom životu i kako ta njezina uloga postaje iz dana u dan sve važnija. Ona danas ima izuzetan položaj u okviru našeg novčarstva. Poslednje dve godine mogle su se često čitati vesti u novinama o obilnim kreditima koje Državna hipotekarna banka dodeljuje javnoj ruci i sličnim ustanovama. Jednoga dana čitamo da je dala Dravskoj banovini 100 miliona, drugog dana 200 miliona Dunavskoj banovini, docnije da je dala pola milijarde za Jugočelik, 200 miliona za Silose itd. itd. Površni stručnjak mogao bi da se zabrine za likvidnost banke sabirajući sve ove ogromne cifre koje je ona relativno za kratko vreme dodelila kao kredite. Ali ko prati njezino razviće i njezine izveštaje, taj je mogao da konstatuje da je baš u poslednje vreme njezin likviditet sve veći i njezina poslovna pozicija sve bolja. Te cifre treba čitati u vezi sa njezinim bilansima, gde se vidi njezin poslovni volumen. Sve je to racionalno raspoređeno i o likviditetu se vodi strog račun. Uprava bančina pri dodeljivanju kredita vodi strogo računa o postulatima harmonije rokova aktivnih i pasivnih poslova. Nikad se ne daje više nego što se prima. Prvi zadatak šefa knjigovodstva svakog dana je da izradi dnevno stanje primanja i davanja, a s vremena na vreme se pravi i prognoza primanja i izdavanja za čitav mesec.

Državna hipotekarna banka je danas dista po volumenu mamut. To će se videti malo docnije pri analizi njezinog

bilansa. Bez toga volumena ne mogu se zamisliti kreditne manipulacije koje ona izvodi. Kad se pre četrdeset godina predsednik trgovačko-industriske komore u Berlinu vratio sa jednog puta po Severnoj Americi, objavio je svoje utiske u knjizi pod naslovom »Zemlja neograničenih mogućnosti«. I za Državnu hipotekarnu banku se može reći da je u kreditnom pogledu neograničenih mogućnosti. Kod bankarskog posla važi kao pravilo da je sve veći kreditni potencijal u koliko se više dodeljuju krediti — kad se vodi računa o postulatima zdrave bankarske politike. Ova se razvija iz sebe same i iz sebe jača. Državna hipotekarna banka je sposobna za svaku kreditnu transakciju u granicama jugoslovenskih proporcija.

Kad to pišemo izlaze nam pred oči razne scene iz prošlosti Državne hipotekarne banke. Njezina istorija sve do skorašnjih dana može se okarakterisati sa nekoliko reči: ona je bila banka od koje se stalno mnogo više tražilo no što je mogla da da. Još dok je bila Uprava fondova, tj. obavljala isključivo hipotekarni kredit, veliki broj reflektanata obijao je njezine pragove tražeći kredita, koji obično nije mogao da dobije. Jurilo se od protekcije do protekcije, najčešće bez uspeha. Ko je dobio kredit kod Uprave fondova i docnije Državne hipotekarne banke, taj je morao imati vizit-kartu koja broji. Bio je glavni zgoditak dobiti zajam kod Uprave fondova na kuću koja se ima zidati. U međuvremenu je banka proširila svoj krug poslova gotovo na sve regularne bankarske poslove, a učešće u pojedinim poduzećima čak i na neregularne, pa ipak je njezina kreditna mogućnost sve veća. Ko je mogao da misli pre nekoliko godina da će Državna hipotekarna banka bez ikakve promene u strukturi svoga pasivnog posla tiho i neprimetno postati banka za samoupravne kredite neograničene mogućnosti?

Nakratko, Državna hipotekarna banka je od banke od koje se više tražilo no što je mogla da da, postala banka koja više može da da no što se od nje traži.

II. ANALIZA AKTIVE

Prilikom analize aktivnih pozicija bilansa Državne hipotekarne banke videćemo šta je ona stavila na raspoloženje našim ustanovama i našoj privredi.

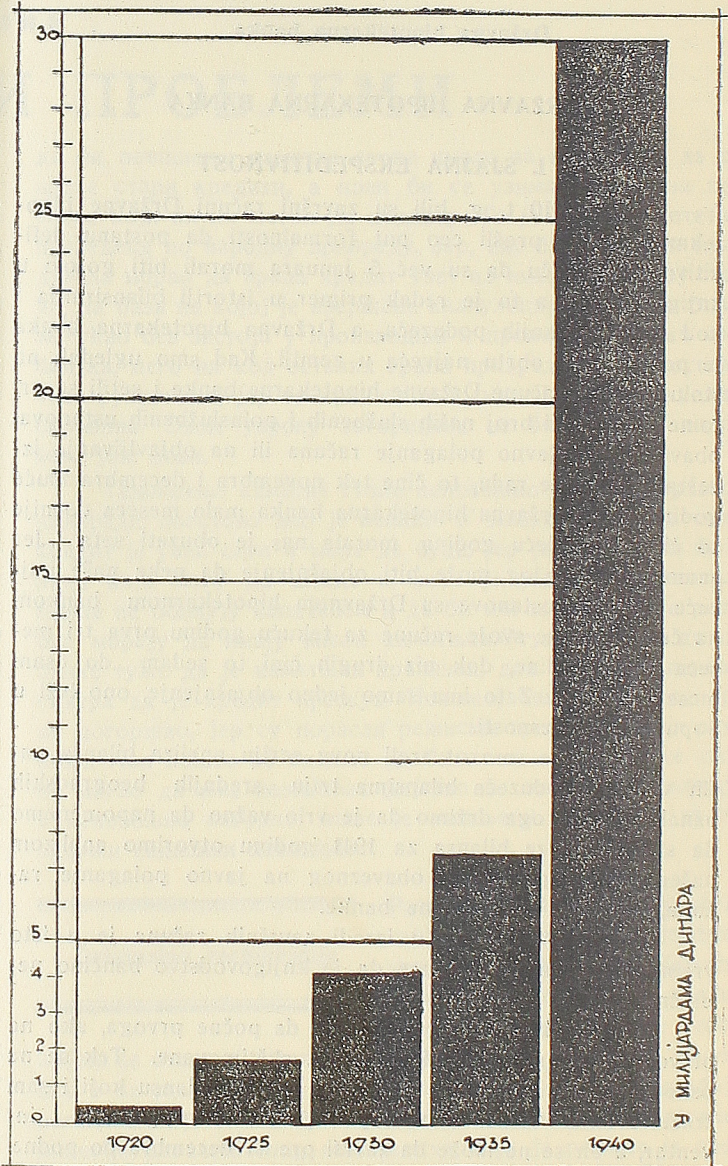
Račun izravnanja

Aktiva	1937	1938	1939	1940
	u hilj. dinara			
Gotovina	811.869	606.321	417.483	562.639
Zajmovi na nepokr.	1,972.218	1,878.937	1,799.148	1,725.876
Zajmovi na prir. i prih.	1,397.033	1,497.350	1,677.382	2,262.702
Zajmovi vod. zadrugama	73.396	76.613	25.590	24.429
Lombardni zajmovi	101.449	97.613	44.272	30.467
Eskont menica	93.034	77.005	74.434	95.347
Eskont drž. bonova	—	—	118.982	223.159
Tek račun Min. fin	668.973	756.655	779.030	817.971
Razni tek račun	354.628	461.787	1,654.449	7,912.797
Hartije rez fonda	229.941	246.111	321.261	427.239
Hartije fonda za osig. zadr.	—	1.674	1.905	1.905
Otkupljene hart. od vred.	582.030	1,074.038	1,148.589	1,156.325
Nepokretnosti	231.973	267.951	252.713	207.365
Prenosni račun	—	—	—	3.894
Razna aktivna	88.766	36.887	21.265	21.449
Kaucije, ost., gar. itd.	3,048.981	3,442.013	6,171.422	13,689.024

Stari je naš običaj prilikom analize bilansa, da počnemo sa onom pozicijom, čije su promene u najvećoj meri uticale na poslovanje u dotičnoj godini. U aktivni Državne Hipotekarne banke ne treba dugo tražiti tu poziciju. Razni tekući račun porasli su za naše prilike za ogromni iznos od 6,3 milijardi dinara na 7,9 milijardi dinara. Pre četiri godine ta pozicija — i ako se ne bi smelo reći da je bila beznačajna —

pretstavljala je svega 385 mil. din., a godinu dana docnije 462 mil. din. Pre dve godine izmenjen je zakon o bančinom uređenju i odmah posle toga počinje vrlo veliki porast te pozicije. Preko nje ide eskont bonova narodne odbrane, koji zbog sve većih izdataka u ovu svrhu dobija velike razmere. Malo docnije, u analizi pasive, videćemo da je Državna hipotekarna banka dobila odgovarajuća sredstva za sprovođenja tog posla. Ona je u vrlo zavidnoj situaciji, da na kamatnoj marži — iako je ova vrlo mala — može da ostvari lep dobitak, zahvaljujući ogromnom prometu na tom računu. Tekući računi Ministarstva finansija pokazuju tendenciju postepenog porasta sa 669 mil. u 1937 g. na 757 mil. u 1938 g.,

ЗБИР БИЛАНСА

pa na 779 mil. u 1939 i 818 mil. u 1940 godini. Povećanje ove pozicije je likvidna posledica sve većih razmera naših državnih finansija. Zbog toga se stalno povećava promet na tekućem računu Min. finansija i u vezi s tim i saldo, i ako to ne mora da bude nužna posledica. Druga pozicija koja pokazuje znatan porast je ona zajmova na prireze i prihode, za 586 mil. din. na 2,3 milijarde. Za poslednje četiri godine zajmovi na prireze i prihode porasli su za blizu 1 milijardu. To pokazuje da je Državna hipotekarna banka obilno izlazila u susret kreditnoj potrebi naših samoupravnih tela. Većina ovih zajmova odobrena je poslednjih pet godina. Po sistemu amortizacije u prvim godinama anuitet sadrži najvećim delom kamatu a sa-

možemo da ubrojimo kapital javnih ustanova, koji su krajem 1940 g. iznosili 555 mil. prema 514 mil. u 1939 g.

Treću grupu čini kapital koji je dobiven prodajom založnica na strani u iznosu od 593 mil. din. Ta pozicija se stalno smanjuje usled amortizacije. Ugovori o inostranom zajmu su dugoročni, te je i taj kapital stalan.

Državna hipotekarna banka nema svog kapitala jer je država iza nje. Faktički ona ga ima u svojim fondovima, čija visina premašuje glavnice najvećih privatnih banaka kod nas. Rezervni fond iznosi krajem 1940 g. 461 mil. din. prema 379 mil., 286 mil. i 199 mil. u prethodnim godinama.

U odnosu prema tim kapitalima koji su svi dugoročnog i stalnog karaktera stoje ulozu na štednju, koji bi mogli da pokazuju izvesne oscilacije, pošto su oni najkratkoročnija vrsta kapitala Državne hipotekarne banke. Njihova visina bila je krajem 1940 g. 1,1 milijardu prema 1,2 milijardu, 1,4 i 1,3 milijardu u prethodnim godinama. Iz tih promena se vidi, da ulozu na štednju nisu kod Državne hipotekarne banke podložni jakim oscilacijama. Publika ima poverenje u Državnu hipotekarnu banku. Samo što njeni ulozu nemaju više taj značaj, koji su imali ranije za samu banku. Ona bi danas i bez tih uloga bila naša najveća kreditna ustanova.

IV. ANALIZA RAČUNA GUBITKA I DOBITKA

Rashodi	1937	1938	1939	1940
	u hilj. dinara			
Kamate na kapital	61.855	67.145	68.117	57.767
> po fondovima	64.251	83.480	84.685	86.764
> po zajm. na str.	45.033	23.982	29.300	25.503
> po tek. rač.	84.773	78.600	96.343	110.913
Lični troškovi	21.929	24.748	35.216	44.064
Materijalni troškovi	3.901	3.514	4.055	4.743
Gubitci	—	8.520	—	—
Otpisi	35.984	46.844	42.504	15.585
Opšti rashodi	10.138	—	15.516	3.523
Čista dobit	44.099	49.390	69.298	159.967
Prihodi				
Kamata po hip. zajm.	133.591	116.231	106.509	107.646
> po sam. zajm.	77.737	87.992	98.463	133.553
> po zajm. vod. zadr.	3.574	2.926	10.802	1.131
> po lombardu	6.858	4.650	4.138	2.327
> po menicama	10.450	11.410	16.827	6.947
> po tek. rač.	98.957	106.753	122.922	123.063
Prihodi od eskonta kupona i bl. zap.	—	—	—	16.318
Hartije od vrednosti	32.162	59.884	68.644	93.066
Opšti prihodi	6.516	5.428	2.936	23.785
Zbir prihoda — rashoda	371.961	395.275	445.035	507.830
Podela čiste dobiti				
Tantijema	1.190	1.494	2.321	5.359
Rezervnom fondu	8.582	9.579	13.395	30.922
Fondu za pom. zadr.	—	988	1.386	3.199
Glavnoj drž. blagajni	34.327	37.329	52.195	120.487

Svi bančini prihodi iznosili su 508 mil. din. prema 445 mil. u 1939 g. 395 mil. u 1938 i 372 mil. u 1937 g. Najveći deo prihoda čine kamate, koje su iznosile 375 mil. din. za 16 mil. više nego u prethodnoj godini. Među kamatama najveći porast pokazuju kamate po zajmovima odobrenim Državi, kao i po krunalnim zajmovima, pošto su najviše i porasli. Vrlo po-

voljno kretanje pokazuju kamate hipotekarnih zajmova, koje su porasle sa 107 mil. na 108 mil. din. Porast je usledio, što je banka zahvaljujući dobroj konjunkturi na tržištu nepokretnosti naplatila u prošloj godini znatan iznos zaostalih kamata. Povećanje kamata po tekućim računima za 1 mil. din. nije u srazmeri sa znatnim povećanjem odgovarajuće pozicije. To dolazi otuda što je banka u poslovanju sa državom smanjila kamatnu stopu. Prihodi od kupona hartija od vrednosti kao i od eskonta kupona i blagajničkih zapisa iznosili su 109 mil. din. za 40 mil. više nego 1939 g. Opšti prihodi sadrže razne provizije. Oni su porasli za 21 mil. din. uglavnom zbog znatnog povećanja kaucija, ostave i garancije za koje Banka naplaćuje čuvarine i provizije.

Rashodi su smanjeni za 28 mil. na 348 mil. din. Najveće je smanjenje otpisa sa 43 mil. u 1937 na 15 mil. din. To je posledica odlične konjunktore, koja je činila izlišnim otpis nenaplativih potraživanja. Bančina režija koja se u računima dobitaka i gubitaka pokazuje u pozicijama »troškovi po budžetu« i »opšti rashodi« iznela je 52 mil. din. prema 55 mil. din. u 1939 g. Ostvarenje uštede je skoro neverovatno s obzirom na porast cena i proširenje bančinih poslova. Povećanje kapitala s jedne i smanjenje troškova s druge strane prouzrokovali su porast rentabiliteta.

Usled smanjenja režije i smanjenje otpisa prosečna kamatna stopa koštanja bančinog obrtnog kapitala pala sa 5,8% na 4,8%. Bančini plasmani donose 3—7%, a prosečno ukamaćenje plasmana bilo je 6,5%.

U ogromnoj meri je porasla bančina čista dobit sa 69 mil. na 160 mil. din. Od čiste dobiti pripada ove godine državi 120,5 mil. din.

Сваки напредак у производњи и употреби, све знање и сва искуства, што су их од године 1866 стекли специјалисти наше организације која обухвата цео свет, примењују се код фабрикации
н а ш и х

GARGOYLE МАЗИВА

и дају им онај квалитет, који гарантује сигуран и економичан погон.

Југословенска
STANDARD — VACUUM
Oil Company d. d.
ЗАГРЕБ БЕОГРАД